

nabijheid op opening van de voor
Lilienthal/Willeberg
All. Thun

STILLEN STEEDS STILLER....

"En wat het in elkaar slaan van arrestanten betreft: de eerste de beste van mijn eenheid die over de schreef gaat en een arrestant mishandelt, vliegt eruit. Dat zullen we absoluut niet tolereren."

Aan het woord is (hij) A. Smit in de Volkskrant van 16 mei 1981 n.a.v. de oprichting van de eerste aanhoudingseenheid. Het leek ons geen slecht idee hem ter ere van het tienjarig bestaan van het klachtenburo met deze brochure eens nadrukkelijk te herinneren aan de destijds zo stellig uitgesproken woorden. Had Smit zich hieraan gehouden dan zou er van de aanhoudingseenheden al snel niets meer overgebleven zijn.

De praktijk vertelt een heel ander verhaal. Door de jaren heen bereiken ons klachten over de aanhoudingseenheden en de konklusie die je daaruit kunt trekken is dat het er steeds meer op gaat lijken dat stillen ertoe neigen mensen op straat standrechtelijk af te tuigen, liefst buiten het oog van de pers. De verwondingen die mensen daarbij oplopen worden ernstiger, de mogelijkheden deze politiemensen aan te klagen blijven gering. Er is sowieso weinig controle over de aanhoudingseenheden, hun oprichting is nooit een onderwerp van politieke discussie geweest en sinds hun eerste optreden in 1980 is er in de Gemeentelijke Commissie voor Politiezaken slechts eenmaal een evaluatie geweest, op 10 okt 1985, die inhoudelijk weinig om het lijf had. Het is de vraag waarom het maar één keer onderwerp van (politieke) evaluatie is geweest. Redenen genoeg om eens wat dieper in de materie te duiken.

Wat meteen opvalt bij onderzoek naar de aanhoudingseenheden, is hoe weinig er feitelijk over gepubliceerd is. In de Politiebibliotheek is niet meer te vinden dan de oprichtingsrapporten en de evaluatie van de eerste opleiding van de aanhoudingseenheid I en II resp. uit 1980 en 1981. Verder is er een nog steeds geheim en maar gedeeltelijk openbaar rapport van de Werkgroep Aanhoudingen bij ernstige ongeregelheden uit april 1982.

Marjolein Brouwer schreef in 1982 een doktoraalskriptie over dit onderwerp waar wij veelvuldig gebruik van maken voor deze brochure. Ook zij wijst erop dat ze zich overwegend door de media heeft laten informeren, omdat ze geen andere bronnen kon vinden. Dat is nogal verbazend, temeer omdat in de rapporten die er wel zijn, voortdurend gewezen wordt op het feit dat de tactiek een onderwerp van voortdurende bespreking is en dat inbreng van de leden van de a.e. zeer op prijs gesteld wordt. Het is dan ook nauwelijks voor te stellen dat er sinds 1981 niks meer op papier is gezet over aanhoudingseenheden.

Diep graven en langdurig onderzoek leverde toch nog wel wat op. In dit stuk willen we ingaan op de ontstaansgeschiedenis van de

1) aanhoudingseenheden: hun eerste optreden, de opleiding en organisatie. Aan de hand van klachten die bij het Klachtenburo Politie-optreden binnen zijn gekomen, wordt bekeken hoe de ideeën zich verhouden tot de praktijk. Voor informatie over de recente ontwikkelingen zijn we dank verschuldigd aan een politiemans die ons telefonies uitbreid antwoord gaf op door ons schriftelijk gestelde vragen. Hij heeft zelf bij een aanhoudingseenheid gezeten en weet er nog zoveel vanaf dat hij de indruk wekt er nog wel iets mee te maken te hebben. Zijn naam wilde hij liever niet genoemd hebben.

Het officiële idee achter de oprichting.

Het idee achter de oprichting van de a.e. komt voort uit frustraties bij grootschalig politie-optreden. Analyses van ME-optreden bij rellen wezen uit dat men er nogal van baalde dat men nauwelijks in staat was grote reischoppers en stenengooiers daadwerkelijk te pakken. ME-ers stonden maar een beetje "stenen te happen", terwijl de strakke discipline van de ME-linies niet toeliet arrestaties te maken. Er was duidelijk de behoefte om aanhoudingen te verrichten voor min of meer ernstige misdrijven, enerzijds om de gunstige reactie van 'het publiek', anderzijds ter opvijzeling van de moraal van de ME, versterking van het zelfvertrouwen.

Een belangrijke verandering die vanuit deze ervaring werd bedacht, is de wijziging naar een meer "dynamisch" gericht optreden. Na 1980/81 zien we steeds minder de statiese massale linies ME tegenover groepen demonstranten die elkaar wat bezig houden: het "keep-moving"-systeem. Het optreden van de ME werd onverwacht, agressiever en chaotischer en meer gericht op daadwerkelijke verspreiding van mensen en zo mogelijk isolatie en arrestatie van "leiders of stemmingmakers". Hiertoe werden de aanhoudingseenheden (a.e.) opgericht. Niet alleen om arrestaties te maken, ook ter afschrikking en in feite is het ook een formalisering van een reeds bestaande situatie, zoals we later in deze brochure zullen zien.

In april 1982 verscheen er een nu nog steeds geheim rapport van de "Werkgroep Aanhoudingen bij ernstige ongeregelheden van de Recherche adviescommissie Ministerie van Justitie". (Dit rapport is op de Politiebibliotheek wel ter inzage). Uit de nadruk die zij leggen bij de aanbeveling dat de a.e. toch vooral in samenwerking met de ME moeten optreden, blijkt al enigszins dat zich in de praktijk gevallen voordoen die daar lijnrecht tegenover staan.

"De werkgroep is van mening dat de aanhoudingseenheid (a.e.) uitsluitend behoort op te treden in samenwerking met en in de nabijheid van de M.E. Het volstrekt zelfstandig opereren van de a.e. zonder de nabije bescherming van de M.E. blijkt in de praktijk zeer gevaarlijke situaties op te kunnen leveren. Een a.e. opererend zonder wapenstok en schild blijkt niet voldoende in staat om zich zelf afdoende te

Politieburo
Brouwer

klacht natlyf

1)

beschermen. Zeker niet wanneer er aanhoudingen worden verricht, waarbij ontdekking door ordeverstoorders onontkoombaar is. Gevolg hiervan is, hetzij dat er geen aanhoudingen meer worden verricht; hetzij dat ter zelfbescherming te snel naar het vuurwapen moet worden gegrepen, met in beide gevallen als voorzienbaar resultaat: het ineffektief optreden."

Daarbij wordt, uitgaande van de koppeling met de M.E., het volgende voorbehoud gemaakt:

2) voluit

"In hoeverre een dergelijke strategische opzet overeenkomt met de feitelijke behoefte op een bepaalde tijd en plaats, kan pas a.d.h.v. de plaatsvindende gebeurtenissen worden gezien, maar wat betreft de organisatorische opzet vindt de werkgroep het gewenst om van de koppeling M.E.-peleton - aanhoudingseenheid uit te gaan, ook voor wat betreft 'gedeeltelijk' gezamenlijke opleiding en trainen."

3)

Deze aanbeveling wordt niet zomaar gedaan, uit de praktijk blijkt dat de a.e. steeds meer geneigd zijn tot eigenmachtig optreden, waarbij niet zelden het wapen getrokken wordt. Soms leidt dat tot wel heel vreemde incidenten: op 6 oktober 1985 schoot een agent in burger ongemerkt een Ajax-supporter door de hand. Bij rellentjes tussen Ajax- en Feyenoordsupporters in Amsterdam had de agent volgens het verhaal van de getroffen supporter met zijn pistool staan zwaaien. In de veronderstelling dat het een doorgedraaide supporter betrof, zijn het slachtoffer en zijn vriend de man te lijf gegaan om hem te beletten te schieten. In de worsteling haalde de agent de veiligheidspal van het wapen over en even later schoot hij op een afstand van minder dan een meter de jongen door zijn hand. De agent rapporteerde dat hij een waarschuwingsschot gelost had en houdt vol niets van het incident gemerkt te hebben. Pas nadat de jongen aangifte gedaan had is er een onderzoek ingesteld, waarbij het slachtoffer een paar dagen vastgezeten heeft als verdachte, omdat hij zelf met stenen gegooid en met een pistool gezwaaid zou hebben. (bron: Parool 11 november 1985).
xxxafloop uitzoeken.

4)

Oprichting.

Al ver voor de oprichting van de eerste aanhoudingseenheid, gaan agenten in burger de straat op om als een knokploeg orde op zaken te stellen. Een van de duidelijkste voorbeelden is het optreden bij toestanden rond de Vondelstraat, eind februari 1980.

"Nadat we door de M.E. op de Dam achtervolgd en uit elkaar geslagen waren, stonden we op de brug leuzen te roepen naar M.E.-ers die voor het stadhuis stonden. Ineens hoor ik achter me: 'En nu moet het maar eens afgelopen zijn.' Ik kijk achterom en zie een aantal mannen in burger die met korte stokken (30 cm.) erop los beginnen te slaan. Ik vlucht weg. Nog geen twee minuten later als ik kijk waar ze gebleven zijn, zie ik ze niet meer. Op de gracht ligt een

jongen stuiptrekkend op de grond, bloed stroomt uit zijn mond, zijn kruis is helemaal nat. Op zijn linkervoorhoofd heeft hij een fikse wond. Even later komt er nog een jongen, een wond op zijn hoofd waar het bloed uitstroomt, ook hij had een trap in zijn kruis gehad."

(Klacht uit het Klaagschrift Vondelstraat).

In de pers heeft het optreden van een knokploeg van de Warmoesstraat veel aandacht gehad, er waren verscheidene verslaggevers in de buurt, een A.N.P.-verslaggever herkende de mannen. Dat het om agenten ging werd met zoveel woorden toegegeven, toen klagers aangifte deden op buro Warmoesstraat. Ze werden daar afgescheept met de opmerking dat men het onjuist vond klachten tegen de recherche door rechercheurs van hetzelfde buro te laten behandelen. In de officiële verantwoording van de politie worden deze incidenten nauwelijks genoemd en op 30 april 1980 zijn weer knuppelende agenten designaleerd.

1)

2)

Om de bestaande situatie van eigenmachtig knuppelende agenten te legaliseren wordt in de herfst van 1980 besloten een officiële aanhoudingseenheid op te richten. Het begint meteen goed. Het eerste optreden van de nieuwe eenheid vindt al plaats 3 dagen voordat de eigelijke opleiding begint: op 10 okt 1980 bij de 'metro-demonstratie'. Een groep van een paar honderd demonstranten wordt door politie-provokateurs (van de a.e.) naar het hoofdburo geleid waar 163 mensen omsingeld en gearresteerd worden. Van al die arrestanten worden er uiteindelijk 4(!) vervolgd. In het Rapport Aanhoudingseenheden I wordt over dit optreden gezegd dat het was

"om de groep alvast wat sfeer te laten proeven en ervaring op te doen welke bruikbaar zijn in het komende oefenprogramma."

3)

In antwoord op kamervragen van de PSP-er Van der Spek wordt op 10 feb 1981 overigens door de minister ontkend dat er sprake was van een proefneming.

Uit het onderstaande citaat blijkt in wat voor sfeer die proefneming plaatsvond:

"...toen er vijf stillen op me af kwamen. Ik stak mijn armen in de lucht, als teken van overgave en riep dat ook. Twee van de vijf grepen me echter vast en de naderende drie verdrongen zich om op me in te beuken en te schoppen. In dit gedrang viel ik op de grond, waarna de vijf mijn rug, nek, knieën en kruis begonnen te betrappen en te beslaan met hun 'stokjes'. Ik kon me gelukkig snel oprollen en me zo een beetje beschermen. Toen de vijf doorrenden lag ik op straat tegen een ME-voertuig.

Er kwam een man die vroeg wat ik mankeerde. Voor ik kon antwoorden had ik een trap en een klap te pakken en deze man dreigde me hartstikke dood te zullen trappen als ik niet als de sodemieter bij de rest ging staan."

(Uit het Zwartboek Metrodemonstratie).

Op vragen die naar aanleiding van dit optreden in de gemeenteraad

~~XXXX~~

1) gesteld worden door het CPN-lid Wairaven. Komt geen of ontwijkend antwoord. Niet duidelijk wordt of dit nieuw beleid is en waarom dit niet besproken is in de Commissie van advies Openbare Orde. Het instellen van de a.e., haar taak, werkwijze en bevoegdheden zijn tot in 1985 nooit besproken in de gemeenteraad. Toen het uiteindelijk op de agenda kwam, had de bespreking weinig tot niets om het lijf. Een principiële-inhoudelijke discussie over het verschijnsel aanhoudingseenheid is nooit gevoerd. Na het optreden bij de Metro-demonstratie en in december 1980 bij de ontruiming van de Grote Watering, wordt in de politiek het belang van wel goed getrainde eenheden benadrukt. In feite wordt de officiële oprichting gerechtvaardigd door de eerste, nogal uit de hand gelopen optredens.

In het najaar van 1980 wordt de eerste eenheid samengesteld die uit ong. 30 man bestaat. De groep is als volgt georganiseerd:

kommandant:
inspekteur plus brigadier

1 brigadier & agenten	1 brigadier & agenten	1 brigadier & agenten	1 brigadier & agenten
--------------------------	--------------------------	--------------------------	--------------------------

2) De agenten zijn volgens een vaste verdeelsleutel voor 40% afkomstig van de recherche, 30% uit de uniformdienst en voor 10% verkeersdienst (chauffeurs). De kommandant heeft de leiding over het optreden, de toegevoegde brigadier kan optreden als verbindingsman en evt. één van de andere brigadiers vervangen als dat nodig zou zijn. Het idee is dat zo'n groepje van zes de kleinste mogelijke eenheid vormt, twee doen de feitelijke aanhouding, de rest schermt af en de brigadier doet de verbindingen. Met minder is het onverantwoord om op te treden.

Bij het oprichten van de tweede a.e., anderhalf jaar later, in april 1981, had men nogal wat moeite met de werving. In het evaluatierapport van deze eenheid wordt daar veel aandacht aan besteed en dat geeft een aardig inzicht in de problematiek. De a.e. worden niet samengesteld op basis van vrijwilligheid, omdat je dan alleen de raauwdouwers krijgt en dat is niet de bedoeling. Men besluit dat er mensen voorgedragen zullen worden, de selectie wordt dan verricht naar de boven omschreven verdeelsleutel. Verder moeten leden van de a.e. niet te jong zijn en niet te oud, ze moeten sportief zijn en er wordt een zeer positieve inzet verwacht. Men moet in staat zijn genuanceerd en relativerend te kunnen denken, ook in stresssituaties. Kortom:

3) "Geen agressieve mensen, geen individualisten. Beheerste vormen van zelfverdediging, zoals ju-jitsu en judo strekten tot de aanbeveling. Dit geleit op het feit dat het resultaat van deze vormen van zelfverdediging c.q. sport in principe minder desastreus zijn dan het resultaat van

bijv. karate of kickboxen."

(bron: Rapport Aanhoudingseenheden dl.II)

Op basis van deze criteria werd een lijst van namen samengesteld: 23 rechercheurs, 13 brigadiers, 30 agenten uit de uniformdienst en 2 uit de verkeersdienst. 6 van de 23 rechercheurs voelden ervoor, de rest had overwegende c.q. ernstige bezwaren en was geheel niet gemotiveerd. De leider van de eenheden beschrijft hoe hij vervolgens op eigen houtje op zoek gaat naar mensen:

"Ten einde een groep samen te stellen, die niet voor een groot deel zou bestaan uit ongemotiveerd personeel heb ik vervolgens een aantal personeelsleden benaderd."

Dit gebeurde onder protest van de leiding en er was niet eens meer tijd om de dossiers van de verschillende politiemensen te lichten. Bij de recherche op het hoofdbureau was niemand uit zichzelf bereid mee te doen, dus moesten er twee mensen aangewezen worden, waarvan er één onder zwaar protest toestemde. Uiteindelijk wordt een "redelijk gemotiveerde" ploeg samengesteld.

Onze zegsman bij de politie, die liever anoniem wenst te blijven, vertelt wat de gevolgen waren van dit wervingsprobleem: In het begin van de tachtiger jaren was er elke week wel wat te doen, wat een grote belasting voor de a.e. betekende. Er was toen al sprake van vakatures van recherchepersoneel (i.v.m. de hierboven beschreven verdeelsleutel), de recherche moest inkrimpen en had al zoveel uren overwerk en aangezien reilen vaak ook in overwerk-tijd, d.w.z. buiten normale diensturen plaatsvonden, leverde dat problemen op. De korpsleiding werd op den duur voor de keuze gesteld: of selecteren uit de uniformdienst, wat betekent:

3) verhoudingsgewijs minder rechercheurs bij de a.e., of we kunnen 4) het voortaan af met één eenheid i.p.v. twee. En voor de laatste optie is gekozen, in september 1986 is er een sanering is doorgevoerd: er is nu nog een a.e. van 31 man en er zit een vrouw bij. De sanering vond volgens het officiële verhaal met name plaats omdat er geen werk meer was voor twee eenheden, om de simpele reden dat er minder grootschalige optredens plaatsvonden. Indien nodig is er bijstand van eenheden uit het land, er zijn inmiddels tegen a.e. bij de gemeentepolitie, twee bij de rijkspolitie en één bij de Marechaussee.

5) Naar aanleiding van de hiervoor beschreven problemen met de oprichting van de tweede eenheid, vroegen wij onze zegsman of het nu niet zo was dat na de sanering alleen de mensen overgebleven waren die het echt leuk vinden bij de a.e. (de "raauwdouwers"). Het antwoord daarop was:

6) "Ik kan u wel vertellen dat het animo m.n. onder de 7) uniformdienst bijzonder groot is, het gaat om het individueeliseren van het reigebouwen en daarmee bedoel ik de grootste raddraaiers achter het luik krijgen, het juridische luik dan wel te verstaan."

Opleiding en tactiek.

"De tactiek is nog onderwerp van voortdurende besprekingen en zal ten alle tijde moeten worden aangepast op de bewegingen en ontwikkelingen bij de tegenpartij" (bron: Rapport Aanhoudingseenheden I)

De opleiding wordt landelijk verzorgd door het Opleidingscentrum Mobile Eenheden in Hoogerheide. In deze 3-weekse opleiding wordt aan de volgende punten veel aandacht besteed.

- 1) - inzet a.e. in combinatie met M.E.
- bevoegdheden (strafvordering)
- tactiek en techniek
- verbindingen
- fouilleren en gebruik handboeien
- wapen-herkenning (wapenwetten)
- schieten
- ethiek van het optreden
- bewijsvoering/proces-verbaal
- geweldsbepalingen
- zelfverdediging
- 2) - sport (en konditie)
- praktische oefeningen
- maatschappelijke ontwikkelingen

3) 4) Bij dit lijstje moet worden aangetekend dat sport en de lichamelijke onderdelen een relatief groot deel van de tijd in beslag nemen. Bij de vervolgopleiding gaat helemaal alle aandacht naar de zelfverdediging, opbrengtechnieken, sport en konditietraining, de groepsopdrachten en de praktische oefeningen. De vervolgopleiding is in principe een dag in de veertien dagen. Dat lijkt vaak, maar het is natuurlijk niet 52 weken gedeeld door 2, het is van september tot december en dan van februari tot juni en er valt nog wel wat weg met rellen die net op die dagen vallen. Naar buiten toe wordt veel nadruk gelegd op het belang van evalueren, terwijl uit het programma blijkt dat er vooral gesport wordt. Wat onze zegsman betreft, kan er niet vaak genoeg bij elkaar gekomen worden: om ervaringen te evalueren, te leren van wat er fout is gegaan en om de teameest weer wat op te vijzelen.

"Een a.e. mag onder geen beding teveel van personeel wisselen. Elkaar goed kennen is zeer belangrijk gebleken." (bron: Rapport Aanhoudingseenheden I)

Volgens onze informant is er niet veel verloop in de a.e., al is het overdreven te stellen dat de a.e. nu dezelfde is als in 1982. Veranderingen zijn er eigenlijk alleen als mensen overgeplaatst worden naar andere korps-onderdelen. Er moet een zekere spreiding over de distrikten zijn, anders krijg je de situatie dat een heel buro leegloopt als er een rel is.

Aanhoudingseenheden versus arrestatieteams.

1) 2) 3) Belangrijk is het verschil tussen aanhoudingseenheden en arrestatieteams. De aanhoudingseenheden waar het in dit stuk over gaat zijn "normale" politie-agenten die bij bijzondere gelegenheden in burger de straat op gaan achter de grootste reischoppers aan. In het dagelijks leven verrichten zij gewoon politiewerk en voor het stillen-werk hebben ze ooit een speciale training ontvangen die nog eens in de zoveel tijd herhaald wordt.

Arrestatieteams daarentegen zijn "supercops", zij worden speciaal opgeleid voor het aanhouden van vuurgevaarlijke criminelen en terroristen. Als ze niet daar mee bezig zijn, dan moeten ze trainen, schieten of hooggeplaatste medemenschen beschermen. In tegenstelling tot de a.e. doen zij geen dagelijks politiewerk. Bij de oprichting van de aanhoudingseenheden is er nogal wat verwarring geweest en werden de termen in de media door elkaar gebruikt, zie het krantenknipsel.

De grote vraag is natuurlijk of men de verleiding kan weerstaan deze arrestatieteams toch in te zetten bij rellen, omdat ze nou eenmaal bestaan. (VN-knipselxx)

Bij de Dodewaardblokkade van 1981 wordt na aanvankelijke ontkenning toch toegegeven dat er leden van een arrestatieteam van de rijkspolitie tegen aktievoerders zijn ingezet.

4) "De Minister van Binnenlandse Zaken schrijft hierover in een brief aan de 2e kamer dat dit noodzakelijk bleek toen een aanhoudingseenheid van de amsterdamsche politie geen bijstand kon verlenen in Dodewaard. De inzet lijkt in tegenspraak met de afspraak die op 23 februari 1979 tussen de politiebonden en parlement was gemaakt over de schrapping van de neventaak van inzet van arrestatieteams in relsituaties. Deze lastige kwestie weten de autoriteiten echter te omzeilen door te spreken over de inzet van enkele leden van een arrestatieteam en niet over een arrestatieteam als geheel. Oftewel: hierop is de taakstelling van de arrestatieteams niet toepasbaar omdat het hier immers individuele leden van een team betreft." (bron: Marjolein Brouwer). De arrestatieteamleden krijgen de kans te demonstreren hoe ze geleerd hebben met demonstranten om te gaan:

"Een stille had bij twee verdachten na hun arrestatie een hand in hun mond gestoken en hen zo achter de M.E.-lijnes gesleurd."

"De stillen ontloopten zich als knokkers die met hun knuppels en andere attributen zoals het traansgasspuitbusje meedogenloos toesloegen."

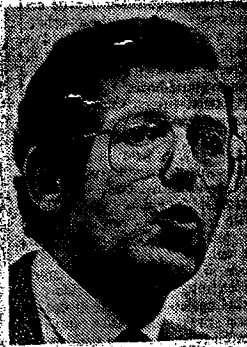
"Een arrestant vertelt hoe een dokter na zijn arrestatie door drie stillen constateerde dat een stukje bot van zijn ellebooggewricht afgesplinterd was, banden beschadigd waren en er bloed in het gewricht zat, dit terwijl hij op zijn buik op de grond lag en zich totaal niet verzette."

(bron: Marjolein Brouwer en Kri, november 1981 en maart 1982)

Mobiele eenheden krijgen speciale arrestatieteams

Door een onzer redacteurs

DEN HAAG, 2 dec. Binnen de mobiele eenheden komen speciale arrestatieteams die bij rellen overgaan tot aanhoudingen. Bij de mobiele eenheid van de rijkspolitie komen drie arrestatieteams en in acht gemeenten met een eigen ME komen grote en kleinere eenheden. De arrestatieteams bij de ME van de rijkspolitie worden gefinancierd uit de begroting, de eenheden bij de ME's van de gemeentelijke politiekorpsen worden door het ministerie van Binnenlandse Zaken betaald, daaraan worden ook de ME's mee uitgetrokken.

Van Houwelingen

Geen uitstel voor militair oefenterrein

Door een onzer redacteurs
DEN HAAG, 2 dec. Staats-Van Houwelingen (de

De ministers Rietkerk (binnenlandse zaken) en Kortbeek (Justitie) hebben hiertoe besloten op grond van een advies van de Tweede Kamer. De gemeenten die arrestatieteams krijgen zijn Rotterdam, Utrecht, Groningen, Amsterdam, Den Haag, Utrecht, Tilburg, Arnhem, Groningen en Eindhoven. De eenheden krijgen een speciale uitrusting en opleiding, maar moeten binnen de bestaande formatie en organisatie van de ME worden gevormd. Amsterdam, Rotterdam en Den Haag krijgen voor de uitrusting elk 7.230.000 gulden en de andere vijf gemeenten elk 115.000 gulden. Gestreefd is naar een evenwichtige spreiding van de nieuwe eenheden over het land. Een aanhoudingseenheid bestaat uit 30 personen, die niet speciaal bewapend zullen zijn, onderverdeeld in vier

groepen van zes personen plus een commandant. De eenheden worden geleid door een plaatsvervangend bevelhebber van de beschikking van de gemeentelijke politie. De gemeenten die arrestatieteams krijgen zijn Rotterdam, Utrecht, Groningen, Amsterdam, Den Haag, Utrecht, Tilburg, Arnhem, Groningen en Eindhoven. De eenheden krijgen een speciale uitrusting en opleiding, maar moeten binnen de bestaande formatie en organisatie van de ME worden gevormd. Amsterdam, Rotterdam en Den Haag krijgen voor de uitrusting elk 7.230.000 gulden en de andere vijf gemeenten elk 115.000 gulden. Gestreefd is naar een evenwichtige spreiding van de nieuwe eenheden over het land. Een aanhoudingseenheid bestaat uit 30 personen, die niet speciaal bewapend zullen zijn, onderverdeeld in vier

Mogelijkheid van variabele

alleen op het bureau gelaten. "Op het platteland kleine rijkspolitieposten nanente bezetting kenel een of twee cellen estant kan worden ingeant dan ook voor dat ing alleen wordt achterbij de enige vorm van rvice is dat een surveilp bepaalde tijden even te kijken. Bij bepaalde n dat verhoogde risico's oorbeeld suicidegevaar

de situatie dermate ernbij de ARV-directeur andelijke aktie. Zo zou enen zijn om na de Brelandelijke inventarisasien de gegevens onder de

Een dergelijk initiatief zou kunnen aansluiten bij de aktie die de Coornhertliga in het juni-nummer van het maandblad "Proces" lanceerde. Naar aanleiding van een aantal korte gedingen die in het nadeel van in politiecellen geplaatste gedetineerden zijn uitgevallen, wil de Coornhertliga druk uitoefenen op justitie, "die er toe moet leiden dat toepassing van de voorlopige hechtenis wordt verminderd zodat niet langer preventief gehechten op politieburo's moeten 'tuchten' en uitbreiding van gevangenisruimte niet meer nodig is." De Coornhertliga vraagt daarom naar zoveel mogelijk gegevens over de frekwentie en duur van tenuitvoerlegging van voorlopige hechtenis op politieburo's, te sturen naar Koningslaan 10, Utrecht.

AANHOUDINGSEENHEID OF ARRESTATIETEAM ?

15/01/82

Aanhoudingseenheid is geen beter Nederlands woord voor arrestatieteam. Het gaat om heel verschillende dingen. Het willekeurig door elkaar gebruiken in de pers van de begrippen aanhoudingseenheid en arrestatieteam - we signaleerden zelfs al de benamingen arrestatie-eenheid en aanhoudingsteam - heeft al tot veel verwarring en onduidelijkheid geleid. En dat op een punt waar helderheid en openheid meer op hun plaats zijn. Want achter het scherm van de begripsverwarring gaat de geweldsspecialisatie van ons politie-apparaat immers onverdro-

Richtlijnen: geweldsinstructie tegenover incidenten en klachten.

Het blijkt erg leerzaam voorschriften die op papier staan, zoals de vertrouwelijke richtlijnen uit de Evaluatierapporten, af te zetten tegen verhalen en klachten die bij het Klachtenburo binnen komen. De tegenstelling tussen theorie en praktijk blijkt schokkend.

xxxxMooi zou zijn om de politiecitataten in een schuin schrift af te drukken of ze op een andere manier nog duidelijker te onderscheiden van de klacht-citataten.

Grote Wetering.

Richtlijn nr.xxx

"Behandel de arrestanten korrekt. Immers zo gauw hij gearresteerd is, is hij in onze macht en weerloos." (Onderstreping politie, uit Rapport Aanhoudingseenheden I)

"Een toevallige passant zag hoe iemand door een aantal stillen werd afgetuigd. Deze jongen probeerde tussenbeide te komen. Daarop werd hij hardhandig gepakt, zijn handen werden met plastic kabels afgeknelde en vijf minuten lang is er met de handvaten van de gummiknuppels in zijn gezicht geslagen. Hij is daarna naar het politieburo gebracht en pas enkele uren later naar het ziekenhuis. Diagnose: gescheurd gehele, gescheurde lippen, tanden uit zijn mond en diverse kneuzingen. Vrijgelaten de volgende dag omdat er geen redenen waren hem in voorarrest te houden." (Bron: Marjolein Brouwer)

Wyers.

Richtlijn 32:

"Het daadwerkelijke optreden tijdens een gewelddadige demonstratie dient bij voorkeur te geschieden op plaatsen waar normaliter ook veel publiek komt." (Evaluatie Aanhoudingseenheden II)

"In bluf! 106 staat een verslag over het optreden van stillen op de Dag van de Onrust, een paar dagen voor de ontruiming van Wyers op 14 februari 1984. "De 5910 (een aanhoudingseenheid) vroeg aan het centraal kommando of zij een kijkje in de Kalverstraat mochten nemen, omdat daar veel krakers naar toe gevlucht waren. Het antwoord was: "Nee, dat hoeft niet." Dat er daar toch mensen door stillen mishandeld zijn, kan je zien op een foto in de Waarheid en de Volkskrant." (Uit het PKB-rapport Wyers is Wyzer)

Stukje uit de Waarheid erbij, dat ook in het Wyers-rapport is gebruikt.

Uit dit voorbeeld blijkt weer eens dat uit de richtlijnen te lezen is waar aanhoudingseenheden over de schreef gaan: wanneer er nadrukkelijk staat dat men op plaatsen op moet treden waar veel publiek komt, kun je daar uit afleiden dat er blijkbaar teveel stiekem in steegjes opgetreden wordt.

Stadhuisblokkade, 29 april 1986.

"Het blijkt nagewoeg onmogelijk te zijn een verdachte, die zich verzet snel de handboeien om te doen. Gebleken is dat een betere taktiek is, de verdachte onverwachts stevig beet te pakken en naar de linies te vervoeren."
(Evaluatie A.E.I.)

2) 3) 4) 5) 6) "Hier werden ze plotseling door een aantal stillen achterna gezeten, waarvan één haar de benen onder haar lijf vandaan ^{veel} ~~tegen~~ zodat ze vlak voor een (rijdende maar net op tijd stoppende) auto viel. De val leverde haar een gekneusde elleboog op. Door vier stillen werd ze naar een busje op de Dam gesleept, waar ze tegenaan werd gesmeten en door een agent gefouilleerd werd. Hij scheurde haar jas open en nadat ze had gezegd dat hij haar helemaal niet mocht fouilleren omdat hij een man was, sloeg hij haar in haar gezicht. Vervolgens werd ze, met haar armen op de rug geboid, in de auto op een jongen (ook een arrestant) gesmeten. Later werd er nog iemand bovenop gesmeten. Dit was rond 17.20 uur. (...) M. is 15 jaar, woont ver buiten Amsterdam en is nog nooit door de politie opgepakt."
(Klacht 1943 over het politie-optreden op 29 april 1986 bij de blokkade van het stadhuis georganiseerd door het Komitee Geen Fascisten in de Raad)

Blokkade van het Stadhuis in Amsterdam, 29 april 1986.

Uit de Richtlijnen voor Aanhoudingseenheden:

8. Een a.e. maakt de arrestant duidelijk, dat hij te maken heeft met politieambtenaren, door middel van tonen legitimatiebewijs en/of duidelijk zeggen dat de arrestant te doen heeft met politie.

Uit een klacht ingediend door een advokate over het politie-optreden op 29 april 1986:

"Mijn kließnt R. werd gearresteerd door leden van een arrestatieteam (moet zijn: aanhoudingseenheid, red.), die zich niet als politiemensen bekendmaakten. Hij dacht eerst dat het ging om een knokploeg van de Centruumpartij. Bij zijn arrestatie werd hij geschopt in zijn zij en tegen zijn ballen. Hij heeft er een gekneusde rib aan overgehouden. Zijn kleren zijn eveneens stukgerukt en hij is aan zijn

haren de arrestantenbus ingesleurd. Een medearrestant die op dezelfde manier de bus ingesleept werd en daartegen bezwaar maakte omdat hij toch gewoon meewerkte, kreeg als reactie daarop een vuistslag in het gezicht. Ook werden er dreigementen geuit: je moet je bek houden, anders kom ik naar achteren. Mijn kließnt R. heeft ook twee mensen van het arrestatieteam (idem) tegen elkaar horen zeggen dat ze weer eens lekker hadden kunnen rossen, wat alweer een poos geleden was. Op het politieburo werd hij net als zijn medearrestanten weer aan zijn haren de bus uitgesleurd. Mijn kließnt O. is eveneens door het arrestatieteam gearresteerd. Ook tegen hem is niet gezegd dat zij van de politie waren. Ook hij is aan zijn haren over de straat gesleurd, en toen hij zich op het hoofdburo, wat (ten onrechte) gebruikelijk schijnt te zijn geheel moest uitkleeden, gebeurde dat in het bijzijn van de leden van het arrestatieteam die hem zojuist gewelddadig hadden gearresteerd. Dit laatste vind ik volstrekt onaanvaardbaar."
(Klacht 1943 over het politie-optreden op 29 april 1986 bij de blokkade van het stadhuis georganiseerd door het Komitee Geen Fascisten in de Raad).

Underschrift voor bij foto.

Berndsen, voormalig leider van een aanhoudingseenheid:

"Tot hoever kun je gaan. Een arrestant schoppen of hem over straat slepen bijvoorbeeld vind ik buiten de perken gaan. Dat vind ik zo iets laags. Kan niet."
(Parool, 10 november 1980).

Uit de klacht van de arrestant op de foto:

"Kließnt werd om 17.55 uur aangehouden door twee leden van de aanhoudingseenheid te Amsterdam, nummers 220 en 242, beiden in burger gekleed, op de De Clerqstraat ter hoogte van de Bilderdijkstraat te Amsterdam. Hierbij werd kließnt door nummers 220 en 242 beetgepakt aan de armen en aan de haren (kließnt draagt zijn haar in de zg. hanekam). In deze greep werd kließnt door nummers 220 en 242 10 meter meegesleept naar het politiebusje, dat verderop stond geparkeerd. Kließnt pleegde bij de aanhouding geen enkele wijze van verzet. Bij de bus aangekomen werd kließnt de bus ingeduwd en terwijl hij al in de hoek van de autobus was, kreeg hij nog een flinke schop tegen zijn achterwerk na."

(Klacht 1943 ingediend door een advokaat, n.a.v. het politie optreden na de demonstratie op 25 oktober 1986 ter herdenking van het overlijden van Hans Kok, toen 1 jaar geleden).

Underschrift voor bij foto:

"Het gebruik van het dienstpistool is uitdrukkelijk verboden bij het verrichten van arrestaties."
(Berndsen, aanvoerder a.e., Parool 10 november 1980)

h

Geweldloze blokkade van het Marinekomplex, 24 september 1986.

"Tijdens de training zelfverdediging zijn een aantal dingen geleerd die prakties bruikbaar zijn. Tevens zijn een aantal dingen geleerd die beslist niet gedaan moeten worden tijdens een optreden."

(Evaluatie a.e.I. 1981)

Waar dat toe kan leiden blijkt uit deze klacht n.a.v. het politie-optreden bij de geweldloze blokkade van het Marinekomplex op 24 september 1986):

"Irritatie van sommige aktievoerders over het gewelddadig optreden van leden van de ter plaatse aanwezige aanhoudingsseenheden leidde tot enige schermutselingen, die voor de ME weer aanleiding waren tot het uitvoeren van een charge. Alle aktievoerders renden weg voor de charge door ME-ers te paard en op hun vlucht voor de ME-paarden moesten zij noodgedwongen langs de arrestatiebussen die aan de andere zijde gereed stonden. In die bussen bevonden zich nog meer leden van de aanhoudingseenheden, die op het moment dat de vlucht aktievoerders langs de bussen kwam, uitstapten. Van de kant van de a.e. die toen uit de busjes tevoorschijn kwam is volgens verschillende ooggetuigen veel geweld gebruikt: deze politie-mensen zouden lukraak om zich heen geschopt hebben. In ieder geval is het zo dat mijn klieBnt ten val is gebracht doordat één van de mensen van die a.e. zijn been uitstak waar klieBnt over viel. Hij is toen nog achterna geschopt als gevolg waarvan hij zijn been op twee plekken heeft gebroken. Men heeft klieBnt toen ook op straat laten liggen zonder verzorging totdat een ambulance arriveerde.

Namens mijn klieBnt doe ik bij deze aangifte van zware mishandeling door de betrokken politiemans, wiens naam klieBnt en mij niet bekend is."

(Klacht ingediend door een advokate)
xxxafloop uitzoeken!

Wanneer je de richtlijnen voor aanhoudingseenheden goed leest, is daar uit af te leiden wat men bij de politie zelf de grootste risico's vindt. Niet rammen in stille staagjes of buiten het oog van de pers, niet mishandelen als iemand al handboeien om heeft. Door dit soort dingen nadrukkelijk in richtlijnen te vermelden, geeft men impliciet toe dat die overtredingen wel plaats hebben gevonden en dat er een groot risico is dat ze in de toekomst weer plaats zullen vinden.

Demokratische controle over de aanhoudingseenheden is nauwelijks of eigenlijk niet mogelijk. Klachten worden genegeerd, feiten ontkend, de burgemeester schuift de verantwoordelijkheid door naar de minister, of verwijst naar kamervragen en rapporten.

Gemeenteraadsliden nemen niet de moeite zich in de materie te verdiepen en zijn onvoldoende op de hoogte om scherpe vragen te stellen, als het onderwerp al aan de orde komt in de gemeenteraad. Als er eind 1985 ~~de~~ eindelijk een evaluatie van de eenheden in de Kommissie voor Politiezaken komt - in een relatief rustige tijd wat openbare orde kwesties betreft - worden er precies dezelfde vragen gesteld als in 1980 n.a.v. de Grote Watering. Er worden geen vragen gesteld m.b.t. de beleidslijnen of geweldsinstructies, alleen de werkwijze en de bijna niet uit te voeren controle komen aan de orde.

Burgemeester van Thijn maakt triomfantelijk gebruik van het feit dat er over aanhoudingseenheden minder klachten binnen komen de laatste jaren; hij verbindt daar de konklusie aan dat het dus ook wel minder erg geworden zal zijn. (Kommissie voor Politiezaken, dd 10 okt 1985). De ervaring van advokaten en van het Klachtenburo Politie-optreden is dat een klacht tegen stillen bijna nooit gegrond verklaard wordt. Meer nog dan bij andere klachten wordt het onderzoek getraineed, dekken de maatjes elkaar en lijkt het zinloos geworden klachten in te dienen. Dat weten klagers ook en we hebben het vermoeden dat dit feit hen ervan weerhoudt nog bij ons aan te kloppen.

Sommigen kiezen andere manieren om het optreden van stillen aan te klagen, bijvoorbeeld door het publiceren van foto's met namen en adressen (door de Stillanregistratie-groep in het weekblad Bluf!).

Ook rechterlijke toetsing is prakties onmogelijk. Om te beginnen worden klachten zo goed als altijd ongegrond verklaard omdat meestal niet te achterhalen is wie de desbetreffende stille geweest moet zijn en het daardoor te betwijfelen valt of datgene waar de klagerster over klaagt überhaupt wel is voorgevallen. En als het wel tot een arrestatie komt, dan is het bewijs niet rond te krijgen of wordt de zaak om andere redenen geseponeerd. Verder is er het probleem dat er meestal geen getuigen zijn te achterhalen van het gebeuren omdat het voorval in een achteraf straatje gebeurde of bijvoorbeeld na afloop van de eigenlijke rei of demonstratie.

Uit verslagen van het Driehoeksoverleg tussen Burgemeester, Officier van Justitie en Hoofdkommissaris blijkt op wat voor manier er met klachten in het algemeen en over a.e. in het bijzonder wordt omgegaan. Bij de behandeling van de klachten over het optreden bij de ontruiming van de Lucky Luik pleit de Hoofdkommissaris (HC) voor zijn mannen en hij vindt gehoor. De HC is erg bang dat

"een onderzoek door de rijksoverheid stigmatiserend zal werken t.a.v. de aanhoudingseenheden. (...) HC wijst erop dat ook de a.e. hebben moeten optreden in het vuur van de strijd hetgeen niet betekent dat hun optreden over de hele linie kan worden goedgekeurd. (...) Een individuele vervolging van de leden van de a.e. zou aan een streven ter

Verbetering van hun optreden afbreuk doen."

1) Een pleidooi de leden van de aanhoudingsseenheden niet te vervolgen; maar om structurele veranderingen door te voeren om te voorkomen dat zulks nog een keer gebeurt. De burgemeester (BM) is wel gevoelig voor deze argumenten, ondanks het feit dat deze klachten tot de ernstigste categorie behoren. "De vraag is of je deze klachten buiten een onderzoek van de rijksrecherche kunt houden". De Hoofdofficier van Justitie beaamt dat hij zal kijken wat hij kan doen.

2) "H.V.J. is het met HC eens dat het onderzoek door de rijksrecherche er niet primair toe moet leiden dat individuele leden van een aanhoudingsseenheid worden vervolgd, maar het is wel belangrijk de feiten zo objectief mogelijk op tafel te krijgen."

3) Op die manier wordt de aftoep van ~~de~~ klachtenbehandeling blijfbaar op hoog nivo besproken, nog voordat er overhaapt met een onderzoek gestart is. Twee maanden later, als de onderzoeken zijn afgerond, komt de kwestie weer ter sprake. Hier is het weer de burgemeester tegen de H.V.J. zegt dat

"het er niet zo zeer om gaat individuele politiemensen die in de fout zijn gegaan strafrechtelijk te vervolgen. Wel is het belangrijk dat uit hun optreden conclusies worden getrokken ten aanzien van hun inzetbaarheid in de toekomst bij grootschalig optreden."

De H.C. antwoordt hierop dat in overleg met commandanten bekeken zal worden welke politiemensen niet langer geschikt zijn voor optreden in verband van de aanhoudingsseenheden.

De burgemeester waarschuwt er vervolgens voor dat "voorkomen moet worden dat elke individuele verwijtbaarheid wordt weggepoetst in een structureel verhaal, en wil zelf inzage in de onderzoeksrapporten om dat in de gaten te houden. ~~xxxxx~~ vraagt: zijn er nav. de Iuk stilen vervolgd, nee toch?? conclusie."

Opvallend is dat stilen zelf de laatste tijd op een andere manier ogaan met het verborgen van hun identiteit. Was het in de beginjaren nog zo dat ze hun best deden om zo onopvallend mogelijk voor de dag te komen door zich in burgervertuigen of in met tralies afgeschermd bussen, laterst een straat verder te bewegen, de laatste tijd postaren ze zich langs demonstraties of midden in het strijdgewoel in kleine ME-bussen met gewone namen of men staat voorand met de armen over elkaar in groepjes op de hoek van de straat. Men gooit het blijfbaar meer op de dreigende werking die daarvan uit gaat. Bij de demonstratie ter herdenking van de dood van Hans Kok, 1 jaar later, traden groepjes stilen op vermomd met bivakmutsen en bromfietshelm, terwijl er in de demo zelf nauwelijks mensen vermomd waren. (zie ook de in deze brochure gepubliceerde foto van dit gebeuren). Nogal opvallend als je bedenkt dat het optreden erop gericht is niet 'stuk' te

Agenten maken zich o e

■ Niet alleen velschoppers maken zich tijdens ongeregeligheden vaak onherkenbaar. De politie heeft deze methode overgenomen. Om herkenning te voorkomen, gebruiken leden van de aanhoudingsteams gisteren sjaals en bivakmutsen. MD 25/3/87

gaan. Achteraf werd door onze zegsman toegegeven dat dat niet alleen ter bescherming van het hoofd was, maar ook ter bescherming van de identiteit en wel tegen praktijken zoals in de Bluf en tegen de advocatuur die door middel van klachten steeds meer probeert achter de identiteit van stillen te komen. Hier is dus een schone taak weggelegd voor het Klachtenburo, in samenwerking met de advocatuur. Het enige wat je doen kunt om te voorkomen dat aanhoudingseenheden doorgaan zich te ontwikkelen als knokploegen die standrechtelijk mensen op straat in elkaar slaan, is openbaarheid. Zorgen dat het ze onmogelijk wordt te werken op de manier zoals ze dat doorgaans doen, bijvoorbeeld door klachten in te dienen waar ze niet omheen kunnen, met behulp van foto's en getuigen. Een ander initiatief zou kunnen zijn, wat in Duitsland "Demonstrationsbeobachtung" heet. Mensen van het Klachtenburo zouden, aangevuld met gemeenteraadsleden en prominenten, een speciale rol kunnen vervullen bij demonstraties. Al dan niet getooid met een speciaal herkenningsteken zouden ze het politie-optreden in de gaten moeten houden zodat misstanden op die manier aan de kaak gesteld kunnen worden.

Literatuurlijst.

1. (Evaluatie)Rapporten Aanhoudingseenheden I en II, oktober 1980, april 1981. Hfd.afdeling Algemeen Dienst, Buro Bewapening, Kleding, Uitrusting en Mobiele Eenheid.
2. Rapport van de Werkgroep aanhoudingen bij ernstige onregeligheden, Rechercheadvieskommissie Ministerie van Justitie, april 1982.
3. Marjolein Brouwer, Aanhoudingseenheden, doktoraalskriptie, 1982.
4. Klaagschrift Vondelstraat, Klachtenburo Politie-optreden, 1980.
5. Zwartboek Metrodemonstratie, Klachtenburo Politie-optreden, 1980.
6. Wyers is Wyzer, Klachtenburo Politie Optreden, 1984.
7. Diverse artikelen uit de KRI, het Parool en de Waarheid.

vertrouwelijke richtlijnen voor de a.e.

uit het eerste rapport:

- 1) a. "Er wordt niet van u gevergd een groter risico te aanvaarden dan uzelf op dat moment verantwoord acht."

Het groepsgebeuren is enorm belangrijk, meent Smit. "Je moet een goede sfeer hebben in de groep. Daarbij hoort ook lol trappen. Na de rellen in Nijmegen bijv. zijn we op de zaal elkaar met kussens en brandslangen te lijf gegaan. Om af te reageren. Voor een buitenstaander lijkt dat misschien kinderachtig, maar je moet emoties kwijt. De volgende ochtend hebben we met zijn dertigen de troep weer keurig opgeruimd." (bron:VN 16 mei 1981.)

3. Berndsen: "Ik steek mijn hand ervoor in het vuur dat geen enkel lid van mijn a.e. die avond een pistool heeft getrokken". NRC 17 dec 80 gaat over de Grote Wetering

Wat er nog bij komt is het volgende:

- * uitgebreider over hoe klachten tegengewerkt worden n.a.v. verhalen die ik daarover de laatste tijd van advocaten gehoord heb (over klachten die in dit stuk genoemd zijn).
- * verhaal van koosje (klaagster) die uit pasfoto's de juiste stille koos en wiens klacht toch ongegrond verklaard werd.
- * wat meer aandacht voor intimidatie na arrestatie
- * evt. nieuws uit Evaluatie Rapport Landelijke Arrestatie-eenheden wat ik waarschijnlijk binnenkort krijg van de politie.
- * bladzijde als "laat je niet pakken" praktische tips voor bij arrestatie.